

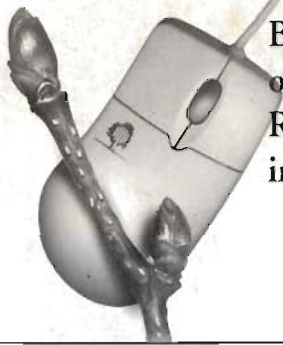
lente 2002

BOMEN *nieuws*

Kwartaalblad van de Bomenstichting

**Bomen zijn natuur
onder handbereik.
Rustgevend,
inspirerend,
springlevend.**

www.bomenstichting.nl

De Bomenstichting geeft boombezitters advies en steunt acties voor het behoud van bomen. Donateur worden? Voor € 20,- per jaar steunt u ons werk. Voor informatie of aanmelding kunt u naar onze website gaan of bellen met: 030-2303510.

U kunt ook de bon hieronder invullen en opsturen naar :
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht.

- Ja, ik steun de Bomenstichting (min. € 20,- p.j.).
Ik ontvang een acceptgiro, een GRATIS welkomstpakket plus 4x per jaar het fraaie tijdschrift 'Bomennieuws'.

Naam:.....M.V.

Adres:.....

Postc.&Plaats:.....

**Mr B.M. Visser
& Partners**

*Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap*

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Vakcursus: VTA-1

Visuele boomcontrole en registratie

Sinds 1993 verzorgt het N.O.C.B. de VTA-1 cursus "Visuele boomcontrole en registratie".

De cursus wordt 'aan huis' verzorgd (deelname vanaf 4 personen) en is gericht op de mensen die belast zijn met de uitvoering of het toezicht op de uitvoering van de zorgplichten zoals die gelden voor alle boomeigenaren.

Specifieke aandacht is er voor de wijze waarop invulling gegeven kan worden aan de visuele

boomcontrole en de bijbehorende registratie. Het theorie gedeelte wordt 's middags afgesloten met een veldexcursie. Alle deelnemers ontvangen een uitgebreide syllabus en een certificaat als bewijs van deelname.

Cursusinhoud:

- zorgplichten / aansprakelijkheid
- risicobomen / defectsymptomen
- visuele inspectie / registratie
- veldexcursie ('s middags)

Cursusdatum: doorlopend (in overleg)

BOOMVEILIGHEID

VAKCURSUSSEN

Bel voor inschrijving of informatie !

**N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo**
beëdigd taxateur van bomen

Bezoek onze internetsite: www.nocb.nl

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Telefoon 026 - 31 17 550
Telefax 026 - 31 20 538

Ouderdom geeft status

In de westerse cultuur is de oudere mens niet zo gewaardeerd als elders. De tijd dat de dorpsoudsten - die door levenservaring de wijsheid in pacht hadden - rechtspraken hielden onder een oude eik of linde is lang geleden. Oud is niet in. In onze vergrijzende samenleving draait het om de jeugd. De bovenstaande titel suggereert echter het tegenovergestelde. Ik denk namelijk niet aan mensen maar aan bomen. Oude bomen hebben status, maar jonge bomen tellen niet of nauwelijks mee. Men ziet ze niet staan en met nonchalant gemak wordt over hun voortbestaan een oordeel geveld. De Bomenstichting heeft daar een wat genuanceerdere mening over getuige het 'Standpunt' in dit nummer.

De hoge status van oude bomen werd eind vorig jaar weer eens duidelijk toen onderzoeksgegevens van oude cultuurbossen op de Veluwe de pers haalden. De aangetroffen eiken bleken veel ouder dan ze op het eerste gezicht oogden en in de pers verschenen berichten, waarin prachtige superlatieven gebruikt werden. De eiken zouden al van voor de jaartelling stammen, het waren oerbossen, Karel de Grote had er bij wijze van spreken al aan de takken geschommeld, enzovoort enzovoort. Nu zijn die bewuste bomen inderdaad ook echt oud. Je ziet het er alleen niet zo aan af. Maar wanneer je de geschiedenis van die plekken kent en de ontstaanswijze van de bossen, dan kijk je er heel anders tegen aan. We leggen u dit in een artikel uit en raden u aan zeker te gaan kijken. Ervaart u zelf hoe u die oude bomen beleeft en maakt u in gedachten een voorstelling van de leefwijze van de mens toen deze bossen nog productiebossen waren.

Ouderdom van bomen grijpen we ook met ingang van dit nummer aan om u te tonen wat het planten of handhaven van jonge bomen in positieve zin teweeg kan brengen. We vragen aandacht voor de eik en hoe deze soort kan uitgroeien tot prachtige eerbiedwaardige exemplaren. De voorplaat is daar een mooi voorbeeld van. We tonen ook enkele soorten die geschikt zijn voor de gemiddelde tuin.

Tot slot mijn felicitaties voor de Kring Praktiserende Boomverzorgers (KPB). Zij vieren dit jaar hun twintigjarig bestaan. Als vakorganisatie nog een betrekkelijk jonge organisatie, maar binnen de groenvoorziening is boomverzorging ook nog niet zo lang een specialisme.

Verjaardagsactiviteiten vindt u in de agenda. In de column van Douwe van der Heij prakkezeert hij op zijn eigen wijze over de werkwijze van de KPB en haar leden.

Frank Moens

In dit nummer ...

Allergie voor bomenstuifmeel

Jaarlijks krijgt de Bomenstichting vragen van gemeenten en particulieren over allergische reacties op het stuifmeel van bomen. Bomen kappen lijkt voor menigene de enige optie. Daar waren wij niet zo zeker van en daarom stelde Karlijn Heger, voormalig medewerkster van de Bomenstichting, diezelfde vraag aan deskundigen. Conclusie: het kappen van bomen biedt maar bar weinig kans om aan een allergische reactie te ontkomen.

Even voorstellen ...

Begin januari is een aantal vacatures bij de Bomenstichting vervuld en hebben zich verschuivingen in taken bij de medewerkers voorgedaan. Ook in het bestuur is een en ander gewijzigd. Het meest opvallend is het aanstellen van een nieuwe directeur. We stellen alle medewerkers aan u voor.

Kortsmossen houden van bomen

Kok van Herk, korstmossen specialist, verzorgde deze bijdrage over het behang van de boomschors. Een kleurrijk geheel in vele opzichten. De aan- of afwezigheid van korstmossen geldt als een belangrijke indicator voor luchtverontreiniging en daarom worden ze nauwlettend in de gaten gehouden. Monumentale bomen zijn van levensbelang voor korstmossen.

en verder ...

- Column: Verzin een list 6
- Standpunt: Oude bomen, jonge bomen, allebei belangrijk 11
- De eik 12
- Van onze lezers 19
- Kort nieuws 20
- Boeken 22
- Colofon 23
- Agenda 23
- Rijp & Groen 24

Op de omslag:
Geen trucage! Deze zomereik groeit al vele jaren op deze plaats. Meer over deze bijzondere boom op bladzijde 15.

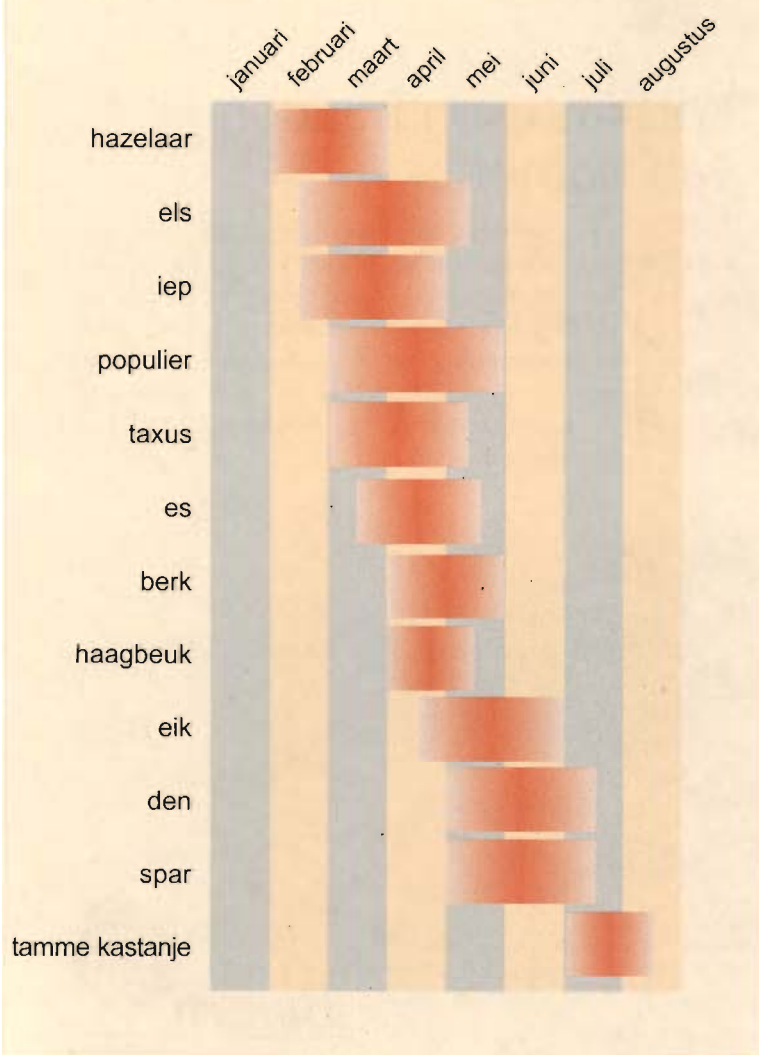
Allergie v

Karlijn Heger

den

Bloeiperiode van bomen die gebruik maken van de wind voor verspreiding van stuifmeel.

Het is voorjaar en dat betekent voor nogal wat mensen dat ze last krijgen van kriebelneuzen, zere ogen of een benauwd gevoel: een allergische reactie op het stuifmeel dat in de lucht zit. In het voorjaar zijn het vooral bomen die hun stuifmeel vrijgeven aan de wind. Het is dan ook logisch dat veel gemeenten maar ook de Bomenstichting in deze periode benaderd worden met vragen en verzoeken van mensen om de bomen te mogen kappen, die de last veroorzaken. Zoals bijvoorbeeld de vraag van iemand die een berk voor het slaapkamerraam heeft staan en deze vanwege zijn allergie wil kappen.

Het is duidelijk dat de Bomenstichting hier in eerste instantie geen voorstander van is, maar aan de andere kant wil ze de klachten ook niet zomaar afdoen. Daarom heeft ze aan een aantal allergologen enkele vragen voorgelegd om hier meer opheldering over te krijgen. De Bomenstichting wil in ieder geval inzicht krijgen welke boom of bomen de meeste allergie veroorzaken, of de afstand tussen boom en mens een rol speelt en welke preventieve maatregelen mogelijk zijn.

Wat is allergie en wanneer komt het voor?

Allergie is een overgevoeligheidsreactie van het afweersysteem van het lichaam op onschadelijke stoffen zoals onder andere stuifmeel. De meest bekende vorm van deze allergie is hooikoorts. Heel vroeger heeft men ontdekt dat de klachten van allergie voornamelijk voorkwamen aan het einde van de zomer, tijdens het hooien, vandaar de naam 'hooikoorts'. Maar hooikoorts wordt niet veroorzaakt door hooi maar door het stuifmeel (pollen) van onder andere bloeiend gras en bomen. Pollen zijn stuifmeelkorrels van bloeiende planten, grassen, heesters en bomen. De belangrijkste stuifmeelkorrels in dit verband zijn graspollen (bloeitijd van mei tot september) en boompollen (februari tot mei). Bij de bomen gaat het om de zogenaamde windbestuivers, bomen die hun stuifmeel via de wind verspreiden. Iep, hazelaar, berk, els, eik en beuk zijn bekende windbestuivers.

Al in februari kan allergie voor stuifmeel van bomen de kop gaan opsteken. Het weer is daarbij van belang. Droog weer met veel wind zorgt voor een grotere con-

oor bomenstuifmeel

concentratie stuifmeel in de lucht dan wanneer het vochtig is met weinig wind.

Welke bomen brengen de allergie teweeg?

Bomen die allergische reacties teweeg brengen zijn vooral de hazelaar en de els en met name de berk. Heel sporadisch wordt er een allergie ontwikkeld voor andere soorten zoals bijvoorbeeld eik of wilg.

Hoever wordt het stuifmeel van bomen verspreid?

Stuifmeel van bomen die door de wind bestoven worden, is zo licht dat het over afstanden van tientallen kilometers wordt verspreid; het zit in feite overal in Nederland in de lucht. Dit is zeker het geval bij onze meest algemene boomsoorten, zoals de berk, die immers in heel Nederland voorkomt. Weliswaar is het stuifmeel van bomen iets groter en daardoor zwaarder dan dat van grassen, maar in de praktijk kan iemand die allergisch is voor stuifmeel van bomen dit niet ontwijken. Uiteraard zal een berk die voor het slaapkamerraam staat, veel overlast bezorgen, maar het weghalen van de boom heeft geen enkele zin, omdat de lucht vol zit met stuifmeel van berken. Zodra deze persoon zich op straat begeeft zal hij of zij altijd stuifmeel binnen krijgen.

Wat is er mogelijk aan preventie?

Als er een of meer bomen, die de allergie oproepen, direct in de buurt van het woonhuis staan, is het verstandig gedurende de bloeiperiode het raam dicht te houden, een hor voor het raam te doen of een ander fijnmazig ventilatiesysteem aan te brengen. Stuifmeel is vettig en daardoor blijft het makkelijk aan horrengaas kleven. Overdag een (zonne)bril dragen helpt ook. Meestal is de bloeiperiode van berken één tot twee weken per jaar.

Een andere mogelijkheid is in die periode naar een gebied af te reizen waar de betreffende bomen óf al uitgebloeid zijn, óf nog in bloei moeten komen (naar het zuiden dus of juist naar het hoge noorden).

Standpunt Bomenstichting

Hoe spijtig ook voor de lijdens aan allergie voor boompollen: duidelijk is dat het kappen van windbestuivende bomen geen zin heeft om allergie te voorkomen. Het stuifmeel zweeft in de lucht, wordt door de wind over grote afstanden meegevoerd en is in heel Nederland aanwezig. Daarom is de Bomenstichting van mening (maar nu dan op basis van de meningen van experts) dat het kappen van bomen die allergie veroorzaken zinloos is. De allergie verdwijnt er niet mee, de boom wel.

berk

Even voorstellen

Rond de jaarwisseling hebben nogal wat wijzigingen plaatsgevonden in bestuur en personeel van de Bomenstichting. De organisatie breidde zich uit en het bestuur kreeg een andere samenstelling. Daarop komen we in een volgend nummer terug.

Op deze pagina stellen we het team aan u voor dat de komende tijd de activiteiten van de Bomenstichting uitvoert. Speciale aandacht krijgt Helène van der Poel, die begin januari in dienst is gekomen als directeur en vooral financieel- en projectmanagement als taak heeft. Zij nam die taken over van Marjan van Elsland die zich nu vooral gaat toeleveren op de inhoudelijke kant van het werk.

ir. Marjan van Elsland
ambassadeur

Nick Gordon
multimedia/systeembeheer

drs. Celeste Koen
financiële administratie

drs. Edwin Koot
projecten en voorlichting

Frank Moens
uitgeverij en voorlichting

drs. San van der Molen
PR en communicatie

Luc Noordman
bomenschouw en advies

Doortje Schmeits
(donateurs)administratie

Hans van Selm
assistent bomenschouw

drs. Helène van der Poel
directeur

In het winternummer van Bomennieuws heeft Marjan van Elsland al aangekondigd dat de Bomenstichting op zoek ging naar een nieuwe directeur. En nu, in het eerstvolgende nummer, ben ik al in de gelegenheid om mij aan u voor te stellen. Mijn naam is Helène van der Poel, en sinds het begin van dit jaar ben ik directeur van de Bomenstichting.

In november viel mijn oog op de vacature van directeur van de Bomenstichting. Dit had direct mijn belangstelling. Het werk van de Bomenstichting vind ik van groot belang en de functie is mij op het lijf geschreven. Ik wilde graag bij een milieuorganisatie werken, omdat er naar mijn mening op onverantwoordelijke wijze met de natuur wordt omgegaan. Op deze manier zadelen wij toekomstige generaties op met onoplosbare problemen. Ook bomen worden bedreigd door deze onverschillige houding ten opzichte van de natuur. In Bomennieuws treft u hier regelmatig voorbeelden van aan. Het kappen van gezonde bomen, bijvoorbeeld om meer zon in de tuin te krijgen, komt vaker voor dan ons lief is. Ook ondervinden bomen veel schade bij de aanleg van kabelnetten of bouwactiviteiten. En zo zijn er nog veel meer voorbeelden te geven. Samen met u ben ik van mening dat wij bomen moeten beschermen. Zij zijn de 'dragers' van een belangrijk deel van de natuur en vergroten de leefbaarheid van de omgeving.

Mijn belangrijkste taken bij de Bomenstichting betreffen de zakelijke kant van de organisatie: management, financiën en fondsenwerving. Dit sluit erg goed aan bij mijn werkervaring en mijn belangstelling. Ik houd ervan om met mensen te werken, om processen te verbeteren, om oplossingen voor problemen te bedenken en ik ben een zakelijk ingesteld mens. Voordat ik bij de Bomenstichting kwam heb ik in diverse marketingfuncties gewerkt bij de overheid, een uitgeverij en in het openbaar vervoer. Het afgelopen jaar werkte ik als zelfstandig marketingadviseur. Dit maakte een snelle start bij de Bomenstichting mogelijk. De eerste weken bij de Bomenstichting zijn mij erg goed bevallen. Het is een groep mensen met veel kennis en ervaring, die houdt van aanpakken. Er zijn nog veel ideeën om uit te gaan voeren. Zo zijn we bezig om een deel van het monumentale bomenbestand op onze site te zetten, is er een initiatief om bij partijen in de vastgoedwereld te stimuleren dat bomen worden geïntegreerd in bouwplannen, gaan we ons meer toeleveren op het adviseren van boombeheerders over bomenbeleid en -onderhoud. Allemaal plannen die we graag gaan uitvoeren.

Ik kijk er erg naar uit u te ontmoeten, op onze donateursdagen of bij andere gelegenheden, om persoonlijk met u kennis te maken.

Verzin een list

Het is al weer even geleden, november vorig jaar lees ik het. Je gelooft het niet, maar het staat er echt. "Lastig hoor, de natuur. Staan er 50.000 bomen in een stad, moeten die weer onderhouden worden. Dat kost geld. Het college van burgemeester en wethouders stelt voor het onderhoud van de vele bomen radicaal aan te pakken, en wel door 5.000 bomen te kappen. Dat levert een besparing op van 450.000 euro".

Waar dan wel wordt zoiets idioots verzonnen? In Haarlem. Dus opnieuw een onaangenaam mens in de Haarlemmerhout, zo'n wethouder, een obscuur gebeuren. De gemeentevoorlichter zegt dat het onderhoud van een boom 22.70 euro per jaar kost. Wat een geluk dat Haarlem 50.000 bomen heeft, daar kunnen ze veel bezuinigen. Veel gemeenten zijn minder bijdehand en laten de bomen gewoon staan. Er zijn er meer, ook Velp heeft het licht gezien. Men wil er beuken gaan kappen om geld te besparen. Dat kan deze armlastige doch boomrijke gemeente veel geld opleveren. Kom daar maar eens om in een plaats met nog maar 83 zieke iepen en 65 watermerkieke wilgen. Daar valt niet veel te verdienen, daar is visie van bestuurders vereist.

Bij het lezen van het interessante artikel over Jitze Kopinga in het vorige nummer van Bomennieuws dacht ik weer aan Haarlem en Velp.

Ik las dat Jitze aan de wieg stond van de Kring Praktiserende Boomverzorgers.

Nooit geweten. Niet dat Jitze daar de hand in had, ook niet dat die verzorgers praktiserend zijn. Te voor de hand liggend zou je denken, je verzorgt ze of je blijft er af. Dan ben je dus onpraktiserend of in ruste.

Altijd gedacht dat het om prakkezerende boomverzorgers ging. Ik vond ook altijd al dat ze het zo goed deden. Ze zagen steeds weer kans om op listige wijze oplossingen voor financiële moeilijkheden te bedenken. En er kwamen voor steeds meer boomverzorgers steeds meer financiële mogelijkheden. Er werden nieuwe methoden bedacht om de bomen te behandelen. Kloppen, duwen, boren, injecteren, rukken, graven,

mesten, ploffen, sjarren en nog ander geprakkezeer. Alles in het belang van de verzorger en de boom. Een themadag kan ook, 2632 euro per dag. Dat zijn ongeveer 120 Haarlemse bomen.

Jitze aan de wieg hiervan. Had Jitze dit kunnen denken, toen bij die wieg? Dat het zo'n kind zou worden?

Moet dat allemaal? Heeft de boom dat alles nodig? Zet de boomverzorger de bijl aan zijn eigen voortbestaan en dat van de boom nu het zoveel kost dat onaangename bestuurders de bomen afschaffen? De Haarlemse hovenier aan wie de journalist van het bevuste artikel vraagt hoeveel onderhoud een boom nu eigenlijk nodig heeft, vindt dat het goedkoper kan dan die 22.70 euro. Voor de meelbes voor zijn deur is het genoeg om deze eens in de drie jaar te snoeien. Een hovenier is geen boomverzorger al praktiseert hij dat helaas soms wel. Eens in de drie jaar in een meelbes hakken, hoe prakkezeer je het! Met onkundige boomhakkers en onaangename praktiserende bestuurders gaan de bomen voor de bijl.

Nog zoiets.

Als je van schaatsen en bomen houdt, heb je elk jaar een probleem. Een korte winter is goed voor de boom maar slecht voor de schaats en omgekeerd. De dagen worden korter en kouder en de bomen aangepakt. Snoeien, kandelaren, zagen, hakken, veel gemaltraiter uit naam van veiligheid, esthetiek en werkgelegenheid voor de boomverzorgers.

Bomen worden tot op grote hoogte, met hulp van dure hoogwerkers, van hun takken ontdaan, opgekroond heet dat. Dat moet om het vrachtverkeer vrije doorgang te verlenen. Of die takken nu boven de rijweg, het voetpad of zelfs boven het water groeien, het gelijkheidsbeginsel wordt dwingend toegepast: er af!

Het valt toch niet te begrijpen laat staan te rechtvaardigen, dat takken, in de boomverzorging armen gehalten, die al tientallen jaren aan een boom zitten, worden geamputeerd. Door dat opkronen dus, ontstaan wonden zo groot als een vooroorlogse salontafel, daar is duidelijk niet iedere 3 jaar geld aan verdiend. Dat zijn goedkope bomen geweest, dat wordt nu afgestraft. Daar komen problemen van. Even prakkezeren hoe dat op te lossen. Wondbehandeling, nazorg, waterlot verwijderen en nog wat lucratieve handelingen. Wie weet, misschien overleeft de boom zelfs de verzorging.

Terug naar Jitze. Hij is nog steeds actief in de Kring Praktiserende Boomverzorgers en ziet, hoop ik, kans in die kring de aandacht te vestigen op het dreigende gevaar van te dure onderhoudspakketten en onnodige of te late snoeibeurten. Doe er wat aan, zowel voor de bomen als voor hun verzorgers, prakkezeer wat, verzin een list.

Stop de zaag en een snel voorjaar a.u.b.

Douwe van der Heij

BO
M
N
I
E
U
W
S

Korstmossen

Kok van Herk

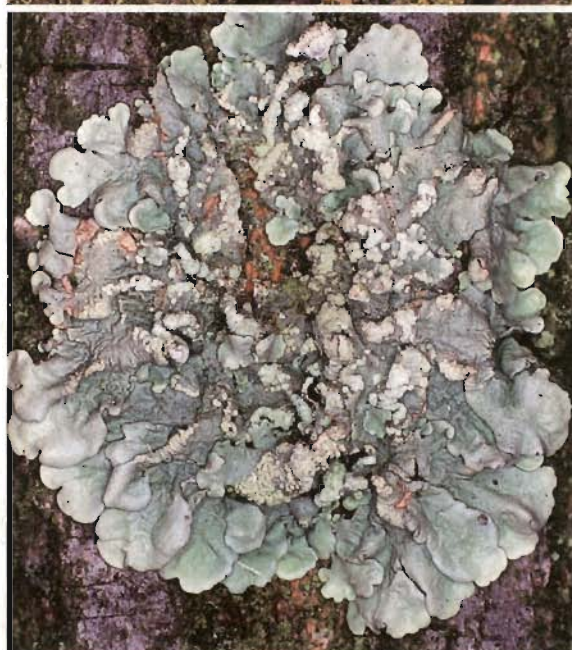
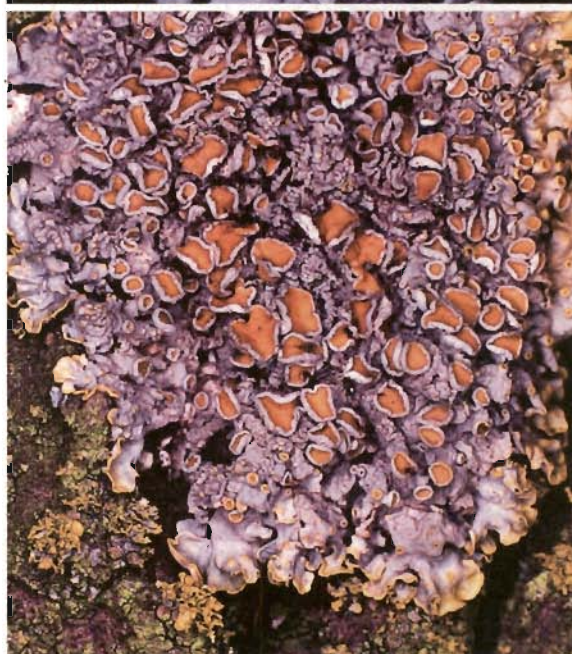
Bomen zijn belangrijk voor het voortbestaan van allerlei organismen, dat is een bekend gegeven. Alleen al honderden soorten insecten zijn min of meer gebonden aan de Zomereik. Minder bekend is de belangrijke rol die bomen spelen als groeiplaats van korstmossen. Veel korstmossen hebben bomen simpelweg nodig omdat boomschors de enige ondergrond is waarop zij zich kunnen vestigen. Zonder bomen zou Nederland zo'n 250 korstmossen armer zijn; dit is bijna de helft van de bij ons voorkomende soorten. De overige soorten weten zich te redden met gesteente (vooral oude muren) en schrale grond in heidevelden en in de duinen.

Wat is een korstmos?

Van de biologiele herinneren we ons misschien nog vaag wat een korstmos precies is: een samenleving tussen een schimmel en een alg. Een samenleving met wederzijds voordeel ofwel symbiose heette dat. De alg voedt de schimmel door de aanmaak van suikers, terwijl de schimmel de samenleving bescherming biedt tegen uitdroging, schadelijke UV-straling en vraat. Dat laatste wordt bereikt doordat de schimmel in staat is bittere stoffen te produceren. De langzame groei, 1 mm tot 1 cm per jaar, maakt een goede bescherming tegen vraat geen overbodige luxe. In Nederland zijn alleen slakken en mijten in staat korstmossen echt aan te vreten. Het zijn juist deze bittere stoffen die korstmossen nogal eens hun levendige kleuren geven, vaak geel, oranje en rood. Hoewel grijs overheerst, bestaan korstmossen in alle mogelijke kleuren, alleen blauwe soorten zijn zeldzaam.

Achteruitgang en vooruitgang

In de jaren '70 hebben korstmossen landelijke bekendheid gekregen door hun gevoeligheid voor luchtverontreiniging. Rond grote steden en industriegebieden bleken bijna alle soorten van de bomen verdwenen te zijn; vooral de Randstad, Limburg, het grensgebied bij Antwerpen, de Achterhoek en Twente (dicht bij het Ruhrgebied) waren sterk verarmd. De uitstoot van zwaveldioxide was de oorzaak. Groningen, Friesland, Drenthe en de kust van Noord-Holland bleven enigszins gespaard, alhoewel ook hier een verarming opgetreden moet zijn, getuige het feit dat bijna 100 soorten korstmossen sindsdien nooit meer teruggevonden zijn. Nu deze vorm van luchtverontreiniging sterk is teruggedrongen, is het aantal korstmossen weer flink toegenomen.

Van boven naar beneden:

Purper geweimos is zeer gevoelig voor ammoniak.

Groot dooiermos heeft opvallende schotelvormige vruchtlichamen.

Groen boomschildmos is een warmteminnende soort en sterk toegenomen door het broeikas-effect.

foto's van de auteur:
Kok van Herk,
Goudvink 47,
3766 WK Soest,
lonsoest@wxs.nl

houden van bomen

men. Opvallend genoeg zijn dat deels andere soorten dan die voorheen bij ons groeiden. Ieder jaar worden er wel een stuk of tien soorten gevonden die nieuw voor Nederland zijn. Sterker nog, er zijn zelfs soorten bij die ononderzoekbaar bleken omdat zij nog nooit wetenschappelijk beschreven waren. Het gaat daarbij om zes op bomen groeiende soorten; deze hebben sinds kort een Latijnse én Nederlandse naam gekregen. Daarvan zijn er nu enkele inmiddels zeer algemeen. Wie denkt dat alleen in verre landen nog nieuwe soorten te ontdekken zijn heeft het dus mis!

De armoede aan soorten korstmossen in de stedelijke en industriële gebieden is nu grotendeels verdwenen. Oude bomen in steden zijn echter nog steeds behoorlijk arm; het lijkt erop dat de schors van deze bomen voorgoed ongeschikt geworden is. Vermoedelijk zijn er schadelijke stoffen (sulfaat) in opgehoopt die de terugkeer van veel korstmossen verhinderen. Jonge bomen daarentegen, vooral goed belichte laanbomen die in de jaren tachtig in buitenwijken en groeikernen op grote schaal aangeplant zijn, blijken spectaculair rijk aan soorten te zijn. Niet zelden zijn op deze jonge bomen wel 25 soorten aanwezig, waaronder talrijke schildmossen in diverse kleuren en vormen.

Korstmossen als milieukwaliteit-indicator

Korstmossen reageren zo sterk op de kwaliteit van het milieu dat de provincies ze gebruiken als een soort meetpalen. Zo reageren korstmossen behalve op zwaveldioxide, ook sterk op ammoniak. Dit is duidelijk zichtbaar in gebieden met veel intensieve veehouderij; hier zijn de bomen vaak helemaal bedekt met stikstofminnende soorten, waaronder fel gekleurde dooiermossen en gele korsten en grijzige vingermossen; zij geven de schors vaak surrealistische kleuren. Andere soorten zijn juist heel gevoelig voor ammoniak zoals eikenmos, purper gewei-mos en gewoon schorsmos. Deze soorten laten daarmee precies zien waar de milieukwaliteit nog goed is en waar niet. Dit gegeven wordt door provincies gebruikt bij het opstellen en uitvoeren van een ammoniakbeleid, bijvoorbeeld bij zoneringen rond natuurgebieden.

Bedreigingen voor korstmossen

Ondanks de grote toename van veel soorten, gaat het echter nog steeds slecht met een groot aantal kritische soorten, veelal doordat zij gebonden zijn aan een heel specifiek milieu. Vooral de iepziekte heeft een enorme tol geëist. Iepen hebben een sponzige, zachte, mineralenrijke schors, wat een hele reeks soorten aan iepen bindt. Er is zelfs één soort, het iepenzonnetje, dat alleen groeit op iepen waar suikerrijk sap uit de bast naar buiten lekt. Mede door het preventief kappen van iepen lijkt deze soort kansloos om bij ons te overleven. Oude iepen op de Waddeneilanden, in Zeeland en in het Groningse polderland vormen nu de laatste toevluchtsoorden voor de aan iep gebonden soorten.

In 1998 is de Rode Lijst van de Nederlandse Korstmossen opgesteld. Van de 250 nu op bomen groeiende soorten zijn er ruim 110 in meer of minder ernstige mate bedreigd. Sinds 1900 zijn er 58 soorten verdwenen.

Bijzondere rol van monumentale bomen

In het meetnet van de provincie Utrecht zijn in 2001 zesentwintig Rode Lijstsoorten aangetroffen. Opvallend is daarbij de belangrijke rol en rijkdom van monumentale bomen op oude landgoederen en in loofbossen. Zo groeit de aspirinekorst alleen op één oude linde voor het huis Den Treek (bij Leusden) en één zeer dikke eik in landgoed Renswoude. Het meest bijzonder is een kronkelig laantje met oude gesnoeide beuken in het Baarnse bos, waar zes Rode Lijstsoorten bij elkaar groeien, waaronder de beukenknikker. Van deze uiterst zeldzame soort, typerend voor oude bossen, staat vast dat hij hier al bijna een eeuw voorkomt. Diepe schorsgroeven in de overhellende droge kant van monumentale bomen, die scheef zijn komen te staan, vormen het specifieke milieu voor diverse sterk bedreigde soorten schorssteeltjes, boomspijkertjes en de gele poederkorst. Zij tonen aan dat behoud van monumentale bomen, cultuurhistorie en bijzondere korstmossen hand in hand gaan.

De ideale situatie

Hoewel het over het geheel genomen weer wat beter gaat met de korstmossen, is de natuurlijke situatie nog lang niet bereikt. Een vakantie in het buitenland, bijvoorbeeld in Ierland of de Pyreneeën, kan een echte eye-opener zijn om te beseffen hoe weelderig korstmossen kunnen groeien. In ons klimaatgebied zou boomschors in principe voor 100% met korstmossen bedekt moeten zijn, terwijl takken en twijgen behangen horen te zijn met meterlange guirlandes van baardmos. In het Nationaal herbarium in Leiden liggen de bewijzen uit de negentiende eeuw. Echter, zolang Nederland wereldwijd klopper blijft in de ammoniakuitstoot zullen deze baardmossen in ieder geval niet terugkomen maar moeten we het doen met de oranje rozetten van groot dooiermos. Ook de klimaatverandering die de laatste zes jaar al duidelijk tot een verschuiving naar meer warmteminnende korstmossen heeft geleid, zal aanleiding zijn tot tal van onvoorspelbare veranderingen in de toekomst.

We kunnen echter wel wat doen om de korstmossen te beschermen. Naast het nemen van maatregelen om de luchtverontreiniging terug te brengen, kunnen ook de juiste beheersmaatregelen bijdragen aan het behoud van soorten. Korstmossen hebben veel licht nodig, dus is het gunstig om de stammen van bomen 'schoon' te houden, en opslag zoveel mogelijk te verwijderen. Donkere bossen zijn dus ongunstig. Bomen die als solitair opgegroeid zijn, moeten bij voorkeur vrij blijven staan. Tenslotte is een belangrijke beheersmaatregel het koesteren van monumentale bomen, ook (of juist) de scheef gegroeide exemplaren.

Boven:
Baardmossen
komen voor op
alle plekken met
een zuivere lucht.

tekening:
Humphrey
Bennett

Eikenstoven zo oud als de weg naar Rome?

Voorbeeld van Frank Moens

een oude eikenhakhoutstoof.

Een eikje dat keer op keer wordt afgezet tot een paar decimeter boven de grond kan in de loop van eeuwen uitgroeien tot deze verzameling bomen. Een opgestoven, begroeide heuvel wordt ook wel strubbe genoemd.

Deze opname is genomen in het gebied Maanschoten in de boswachterij Kootwijk

foto: Gerrit de Graaff

Er was veel commotie en persbelangstelling toen eind vorig jaar onderzoeksresultaten bekend werden over de ouderdom van een eikenbeplanting in het natuurgebied De Wilde Kamp bij Garderen. Aanleiding was een interview met Bert Maes van het gelijknamig ecologisch adviesbureau in Utrecht, in het radioprogramma Vroege Vogels. Allerlei beweringen werden de wereld ingeslingerd en later weerlegd. De aangetroffen eiken zouden er al gestaan hebben vóór onze jaartelling. Waarom heeft niemand er dan aandacht aan geschonken? Of wordt de al bekende geschiedenis van de eikenhakhoutcultuur nu ter discussie gesteld?

Dat hakhout in het algemeen ouder is dan men op het eerste gezicht denkt, is juist. Bomennieuws wijdde eind 1998 al een themanummer aan de verschillende vormen en soorten hakhout. Het lastige bij dit onderwerp is, wat nu precies onder oud moet worden verstaan en wat voor belang je daaraan kunt hechten.

In Garderen hebben we te maken met eikenhakhout. Het hout werd voor allerlei doeleinden gebruikt. Hakhoutbossen werden eens in de zoveel jaar gekapt op een paar decimeter van de grond. De stobben liepen weer uit en na verloop van tijd ging de bijl er in en liep de stobbe weer opnieuw uit. Er ontstond een zogenaamde 'stoof', die te vergelijken is met de verdikking bij een knotwilg.

Belangrijk is te weten dat bomen alleen een levende ring van niet meer dan een paar centimeter dik aan de buitenzijden van de stam hebben. In die levende ring vormen zich jaarlijks 'slapende knoppen' die pas tot ontwikkeling komen als er iets bijzonders gebeurt. In het geval van hakhout is dat kap. Op de stobbe ontstaat in het nieuwe groeiseizoen een krans van takken, die zich - wanneer ze maar lang genoeg kunnen groeien - ontwikkelen tot flinke bomen. Wanneer die krans weer wordt afgezet tot op ongeveer de oude stobbehoogte, dan groeit daar het volgende seizoen op het litteken van elke afgehakte tak weer een nieuwe krans takken.

De kern van de oorspronkelijke eik tot weg en dit gebeurt later ook met delen van de stoof. Na een lange periode is de oorsprong van de boom moeilijk meer vast te stellen. Daar kwam soms nog bij dat stobben onder het stuifzand verdwenen of uit elkaar braken onder het gewicht van de nieuw gevormde stammen. Nieuwe wortels vormden zich en na verloop van tijd kon je spreken van geheel zelfstandig groeiende eiken. De zo ontstane eiken zijn allemaal genetisch identiek. Niet uit zaad ontstaan, maar direct afkomstig - net als stekken - van één moederplant. Van die moederplant is niets meer terug te vinden. Wel staan de eiken rond de oorspronkelijke plaats van de moederplant, als een heksenkring. De vraag blijft wat als oorsprong moet worden genomen voor de leeftijd. Wanneer je alleen de bovengrondse delen in ogenschouw neemt, dan blijf je mogelijk al stekken bij honderd jaar, maar zo'n kring zelf is van oorsprong natuurlijk veel ouder. Alleen: hoe oud?

Eeuwenoude eikenstoven zijn op meer plaatsen in ons land te vinden en ook in de Belgische Kempen komen we ze tegen. Sommige met omtrekken van tientallen meters. Het nieuwe aan deze ontdekking was dan ook dat men nog nooit op deze wijze naar het betreffende hakhoutbos had gekeken. Daardoor ontdekte men het groeiverband van de eiken. De cirkels van de stammen hadden zulke enorme afmetingen, dat duidelijk werd dat men te maken had met restanten van een hakhoutbos uit een ver verleden. Er werden ruwe schattingen gedaan over de mogelijke ouderdom. De pers pakte deze gretig op en overdreef ze steeds verder. Maar zonder nader onderzoek is daar niets met zekerheid over te zeggen. Door de enorme belangstelling heeft men inmiddels besloten nader archeologisch onderzoek uit te voeren. Het komt er in feite op neer dat men gaat graven naar de oorsprong van een boom.

s t a n d p u n t

De Bomenstichting krijgt nogal eens het onterechte verwijt, alleen maar zuinig te willen zijn op oude bomen. We zouden de jonge bomen verwaarlozen, terwijl die belangrijk zijn voor de toekomst. Het is niet zo gek dat ons werk aan spectaculaire oude bomen meer opvalt, omdat die bomen zelf nu eenmaal meer opvallen. Bovendien kun je het belang van bomen makkelijker uitleggen aan de hand van een majestueus, volwassen exemplaar. Maar dat wil niet zeggen dat we geen aandacht hebben voor jonge bomen en hun belang. In dit standpunt wil ik uitleggen waarom en hoe de Bomenstichting zorg en respect voor oude en jonge bomen wil bevorderen.

enorme hoeveelheid jonge bomen is. Dat is geen drama, want we hebben tenminste bomen en met een beetje zorg voor de oude én de jonge bomen komt dat globale evenwicht er tenslotte wel.

De Bomenstichting wil dus zuinig zijn op oude bomen, want we hebben er niet zo veel en bovendien verdwijnen ze in snel tempo uit het verstedelijkend deel van het land. Het gaat ons vooral om de enorme betekenis van grote bomen voor de natuur en voor het leefmilieu van mensen. Met hulp van ons landelijk register van Monumentale Bomen vragen we aandacht voor de oude bomen in ons land, zonder moeilijk te doen als er

OUDE BOMEN, JONGE BOMEN, ALLEBEI BELANGRIJK

Marjan van Elstrand

De doelstelling van de Bomenstichting luidt voluit: 'zorg en respect voor bomen bevorderen zodat Nederland bij voortduring kan beschikken over een gezond, evenwichtig en rijk bestand aan bomen in bebouwd en landelijk gebied'. Het modewoord duurzaamheid staat er niet bij, maar dat we daar wel naar streven blijkt uit de woorden 'bij voortduring' en 'evenwichtig'.

Een evenwichtig bomenbestand bestaat uit bomen van alle leeftijden. Dat bereik je door steeds bomen te blijven planten, jaar na jaar na jaar. Als die bomen de juiste zorg krijgen, zodat een groot deel volwassen en zelfs oud wordt, heb je 'bij voortduring' een bomenbestand met een evenwichtige leeftijdsopbouw. Dat betekent dat er oude bomen kunnen uitvallen en jonge bijkomen zonder dat de gemiddelde leeftijd van het totaal erg verandert. Ik heb het dan niet over één park of bosje, maar over een gemeentelijk bomenbestand, een flink bos of een hele regio.

In Nederland is de leeftijdsopbouw van het bomenbestand, met uitzondering van de bossen niet erg evenwichtig. Tussen 1900 en 1945 zijn er niet veel bomen geplant en wel veel bomen verdwenen. Daarna zijn we weer gaan planten in bebouwd en landelijk gebied, vooral in perioden van economische voorspoed. Het gevolg is, dat de oude bomen ondervertegenwoordigd zijn, de middenmoot grotendeels ontbreekt en er een

één door ouderdom bezwijkt of om veiligheidsredenen weg moet. We worden wel boos als gezonde, oude bomen door menselijke onzorgvuldigheid verdwijnen. Een omgezaagde oude boom ben je kwijt, voorgoed. Daar kun je alleen een jonge voor in de plaats zetten en dan is het nog maar de vraag of die ooit zo goed zal uitgroeien als de oude. Er komen namelijk steeds minder plekken met goede groeiomstandigheden voor grote bomen.

Dat de Bomenstichting het planten van jonge bomen niet opvallend propageert, komt doordat er al genoeg geplant wordt. Daar hebben wij niets aan toe te voegen. We vinden ons er wel over op, dat een groot deel van die boompjes doodgaat of weer weggehaald wordt voor ze de volwassenheid bereiken. Er wordt vaak ongelofelijk onzorgvuldig gewerkt, alsof jonge bomen kerstbomen zijn: wegwerpmateriaal. De Bomenstichting is daar wel degelijk op veel fronten mee bezig, ook al merkt de gemiddelde donateur daar misschien niet zo veel van. We zitten in allerlei organisaties en netwerken om vooral de ontwerpers en beheerders van beplantingen te bereiken.

Daarnaast juichen we het toe als er echte toekomstbomen worden geplant: bomen op een goede plek, die veilig is gesteld voor de toekomst. De logische conclusie is dus, dat de Bomenstichting opkomt voor oude en jonge bomen, omdat we ze allebei nodig hebben.

s t a n d p u n t

De eik

Drie eeuwen groeit hij;
drie eeuwen bloeit hij;
drie staat hij pal;
de volgende drie brengen zijn val.

Frank Moens

De eik is de koning van het woud. Deze benaming heeft hij te danken aan zijn krachtige, ruige groeiwijze en lange levensduur. Oude volkeren waren al onder de indruk van de majestueuze verschijning en dichtten de boom allerlei krachten toe. Het kon niet anders dan dat er in eiken goden huisden. Maar ook tegenwoordig boezemt een volwassen, vrijstaande eik bij velen nog steeds ontzag in. Eiken komen op heel het noordelijk halfrond voor en er is een grote variatie in soorten. In onze streken verliezen de bomen in de winter hun blad, maar elders groeien ook soorten die het hele jaar groene bladeren aan de twijgen hebben.

Linksonder:

Een van de bekendste eiken van Normandië is die in het plaatsje Allouville, ten noordwesten van Rouen. In de stam van de boom is in 1696 een kapelletje geopend. Boven de deur staat op een bord 'Aan onze Lieve Vrouw van de Vrede'. Later volgde nog een kapel hoger in de boom.

Links:

Vlak bij kasteel Vorden staat vrij in een akker deze majestueuze zomereik. De boom is in beheer bij het Geldersch Landschap.
foto: Gerrit de Graaff

Rechts:

In de buurt van Wahlwiller (Zuid-Limburg) torent een eik boven het landschap uit. Als merkteken van een driesprong van wegen, rustplaats en ter completering onder de kroon een kruisbeeld.

Onder:

Bloeiwijze en vruchten van de zomereik

Van oudsher maar twee soorten

Na de laatste ijstijd keerde ook de eik weer terug uit zuidelijk Europa. Op eigen kracht en voor de verspreiding van het zaad geholpen door allerlei dieren, waaronder Vlaamse gaaien, vestigden twee soorten zich in West-Europa en Zuid-Scandinavië. Dit waren de Zomer- en de Wintereik. Op het eerste gezicht verschillen deze soorten niet veel van elkaar. De bladeren zijn nagenoeg gelijk van vorm en ook de vruchten lijken op het eerste gezicht als twee druppels water op elkaar. Toch is het onderscheid niet zo moeilijk. De Zomereik (*Quercus robur*) heeft vrijwel steelloze bladeren en de eikels zitten daarentegen vast aan lange stelen. Bij de Wintereik (*Quercus petraea*) is dit precies tegenovergesteld.

De Zomereik treffen we in ons land verreweg het meest aan. Deze soort heeft geen hekel aan natte voeten op zijn tijd, in tegenstelling tot de Wintereik. De Zomereik gedijt dan ook goed in het rivierengebied. Deze voorkeur zorgt er wel voor dat op drassige gronden bomen vroegtijdig omvallen door hun eigen gewicht.

Eiken vallen net zoals berken onder de lighthoutsoorten. Dat wil zeggen dat de boom niet in de schaduw wil

groeien. De kroon is transparant en laat veel licht door. Daardoor is er onderbegroeiing mogelijk, in tegenstelling tot beuken die door het dichte bladerdak verdere plantengroei, behoudens wat varens, niet toelaten. Het eikenblad loopt pas laat in het jaar uit, waardoor allerlei kruiden en heesters volop de gelegenheid krijgen zich te ontplooiën in de voorjaarszon.

Mannelijke uitstraling

Een eik is op zijn mooist wanneer hij tijdens de groei alle ruimte heeft gekregen. De zware zijtakken spreiden zich dan wijd uit in krachtige, ruige vormen, die als mannelijk worden ervaren. De knoestige groeiwijze maakt de eik bovendien tot het symbool van kracht, macht en lange levensduur.

In Engeland en Ierland zijn nog veel van dit soort eiken te vinden, maar ook in ons land en in België. Frankrijk en Duitsland zijn nog imposante exemplaren aanwezig. In het Belgische Lummen staat even buiten het dorp een enorme eik die door de lokale bevolking wordt geëerd en een toeristische attractie is. In Nöbdenitz in de deelstaat Thüringen in Duitsland groeit al meer dan duizend jaar een eik die inmiddels een stamomvang

heeft van ruim tien meter. In het Drentse Beilen staat op een driesprong van wegen een majestueuze eik. In een akker bij het gemeentehuis van Vorden is een eik te bezichtigen, die vrijstaand is opgegroeid met takken tot laag boven de grond. En in het nabijgelegen Gelderse Laren staat op het landgoed Verwolde een enorme zomereik. Volgens ons landelijk register van Monumentale Bomen is dit de dikste eik van het land met een stamomtrek van meer dan 7,5 meter. Helaas is de laatste jaren een duidelijke teruggang van de vitaliteit van deze reus te zien, maar een eik geeft het gelukkig niet zo snel op. Om het verwachte aanstaande verlies te compenseren is er een jonge boom geplant. Alle genoemde eiken zijn stuk voor stuk prachtige voorbeelden van bomen in volle wasdom. Bekijk ze eens en overtuig u zelf van hun uitstraling.

Verering

Grieken, Romeinen, Kelten en Germanen, de meeste oude Europese volkeren in feite, vereerden de eik. Zij kenden allen een dondergod die om regen gevraagd werd en om vruchtbaarheid voor land, vee en gezin. De Germanen vereerden Thor/Donar die werd verdrongen door Wodan/Odin. De dondergod moest wel in eiken huizen, omdat deze boomsoort vaker werd (en nog steeds wordt) getroffen door bliksem dan andere boomsoorten. Onderzoek in de vorige eeuw kwam met bewijzen voor dit verschijnsel. De ruwe schors, het diepe wortelstelsel dat vaak in verbinding met het grondwater staat en een zetmeelrijkere structuur dan andere boomsoorten, leidt ertoe dat eiken vaker het slachtoffer zijn van blikseminslag. Het Duitse volksversje "Eichen soll mann weichen und Buchen soll mann suchen" zegt in dit verband voldoende.

Voor de Kelten had de eik een zeer speciale betekenis. De boom werd in verband gebracht met de zon, die dagelijks vanuit de kruin van een eik aan haar hemelreis begon. Een eik had een nog grotere betekenis, wanneer er maretak op de takken groeide. Maretak is een halfparasiet en we treffen deze in West-Europa het meest aan op populieren en op appelbomen. Het altijd groenblijvende plantje werd als symbool van een eeuwig leven gezien en de witte bes stond symbool voor de zon. In de bekende stripboekenserie van Asterix en Obelix snijdt de druïde Panoramix met een gouden snoeimes de maretak van de eik en gebruikt deze als ingrediënt voor een toverdrank die onoverwinnelijk maakt. Uit overleveringen is bekend dat de Keltische opperpriesters inderdaad de maretak sneden en wel op de zesde dag van de nieuwe maand na de winterzonwende.

Het oprukkende Christendom kreeg het uiteraard aan de stok met de eikenverering. Een sprekend voorbeeld dat we op school voorgespield kregen, was de tocht van Bonifatius in de heidense Germaanse streken van Noord-Duitsland en Noord-Nederland. Hij liet heilige eiken omhakken in onder andere Hesse en Gismar. Toen hij ook in het Friese Dokkum bevel gaf een eik

om te hakken werd het de bevolking te veel en moest Bonifatius het met de dood bekopen. De directe aanleiding voor de moord werd ons echter in de geschiedenisboekjes onthouden. De eikencultus bleek onuitroeibaar en daarom besloot de vroegchristelijke kerk de eik maar tot Mariaboom te verheffen. In het Brabantse Meerveldhoven staat een kapelletje dat is gewijd aan 'Onze Lieve Vrouw ter Eijk'.

Eik: voor elk wat wils

Eiken worden enorme bomen. Afmetingen van 30 meter hoog en een zelfde kroondiameter zijn voor vrijstaande eiken gewoon. Het levert een enorme, schitterende kroon, maar zo iets past natuurlijk niet in de doorsnee stadstuin. Eiken worden vooral gebruikt langs wegen, in parken en in grote tuinen. We hoeven ons tegenwoordig niet meer te beperken tot de eerder genoemde inheemse Zomer- en Wintereik. Wereldwijd zijn er zo'n 250 verschillende soorten die kunnen uitgroeien tot de hiervoor genoemde enorme afmetingen, maar er zijn ook soorten die veel bescheidener zijn van omvang, en die bovendien ook nog langzaam groeien. Ook hebben ze uiteenlopende bladvormen, waarin je soms de doorsnee eik niet meer herkent, zoals de hulst- en de mispelbladige eik. Sommige mediterrane eiken houden het hele jaar door hun bladeren, maar over het algemeen zijn deze soorten niet goed bestand tegen onze winters.

De verschillende soorten zijn onder te verdelen naar de verschillende herkomstgebieden. Naast de groep met Noord- en West-Europese soorten - dat zijn er maar een stuk of zeven, is er een grote groep die van oorsprong voorkomt in het Mediterrane gebied, Noord-Afrika en Klein Azië. Deze soorten doen het over het algemeen niet zo goed in ons land. De soorten van Noord-Amerika daarentegen zijn meer bestand tegen onze kwakkelwinters. Iedereen kent wel de Amerikaanse eik (*Quercus rubra*) met zijn prachtig rode herfstkleuren, die in zijn thuisland toepasselijk Red Oak wordt genoemd. Deze Amerikaanse eik weet zich uitstekend te handhaven in onze bossen. Hij verjongt zich massaal en wordt tegenwoordig door de bosbeheerders als exoot bestreden.

Naast de natuurlijke soorten worden door kwekers allerlei variëteiten op de markt gebracht. Wie eens een groot aantal soorten bij elkaar wil zien zou een bezoek kunnen brengen aan Arboretum Trompenburg aan de Honingerdijk in Rotterdam. (zie ook blz. 22).

Wanneer u zelf een eik plant bedenkt u dan daarbij dat ze duizend jaar oud kunnen worden. Wie weet vergaapt iemand zich over een millennium bij het zien van die door u geplante machtige verschijning.

Als bron voor dit artikel werd onder andere gebruik gemaakt van:
Boomspiegel deel 4, de eik; uitg.
 Boomkwekerij Mart van den Oever, Haaren (1988).
Bomen en mensen. Een oeroude relatie. uitg. Boom/Bomenstichting (2000).

Dit artikel verscheen in uitvoeriger vorm in De Tuin: Exclusief, nr. 5 -2001

Twentse curiositeit

Een naar schatting ruim 300 jaar oude zomereik groeit al meer dan een eeuw dwars door het dak van een 'bakspieker', ook wel 'bakhoes' genoemd, in het Twentse buurtschap Brecklenkamp. In het hoge gedeelte met de grote deur werd vroeger brood gebakken. Bij de uitbreiding omstreeks 1900 heeft men de boom laten staan.

Het 'bakhoes' dateert van 1738, zoals uit de inscriptie 'Anno 1738 - LS - FS' boven de deur valt op te maken. Rond 1900 had men een onderkomen nodig voor enkele varkens en heeft men aan de zijkant van het bakhuisje het hok gerealiseerd. De eik, die toen al van een flinke afmeting moest zijn, heeft men gespaard. De dakpannen werden er omheen gelegd.

Achter de boom was plaats voor drie à vier varkens. Een flinke uitbreiding van de toenmalige veestapel en vergelijkbaar met drie- tot vierhonderd exemplaren tegenwoordig. Door de eik te laten staan toonde men respect voor de natuur en tot op de dag van vandaag is dit respect zichtbaar.

De eik is nu een opzienbarende attractie die door veel toeristen wordt bezocht. De boom is al eens door de bliksem getroffen. De sporen hiervan zijn duidelijk te

Eik in het Bakhoes op het erf van een boerderij in het Buurtschap Brecklenkamp aan de Jonkerhoesweg.

foto:
Pien Kraakman

zien als een spiraalsgewijze groef in de stam van boven naar beneden.

Nog steeds valt de diktegroei van de stam waar te nemen doordat de dakpannen opzij gedrukt worden. Een teken dat de boom het nog steeds goed doet.

De boom is alle dagen van de week met uitzondering van de zondag te bezichtigen naast de boerderij van de heer J. Scholten, Jonkershoesweg 4, 7635 LM Brecklenkamp, telefoon 0541-229228.

Bijzondere eiken van gering formaat

Deze genoemde soorten zijn geschikt voor Nederlandse groeiomstandigheden.

Quercus libani

Afkomstig uit Turkije en Libanon. Heeft een klein gezaagd blad en op latere leeftijd grote ronde eikels, wordt ongeveer zes meter.

Quercus petraea 'Purpurea'

Wintereik met bruin-groen blad en grote spitse knoppen. Blijft veel kleiner dan de soort en wordt niet hoger dan zes meter.

Quercus phellos

De zogenaamde wilgenblad-eik. Boom tot 10 meter met langwerpig, afwijkend blad. Heeft vaak zeer fraaie geel-oranje herfstverkleuring.

Quercus phylliraeoides

Wintergroene eik die verrassend winterhard is. Blijft hier vaak heesterachtig. Meer winterhard dan de uit het Middellandse zeegebied afkomstige *Quercus ilex*.

Deze Chinese boom loopt bronskleurig uit met leerachtige stekelige blaadjes. Niet hoger dan 3 tot 5 meter.

Quercus pontica

Een struik uit het Kaukasusgebergte die niet hoger wordt dan ongeveer vijf meter. Prachtige grote bladeren die war weg hebben van de tamme kastanje. Mooie gele herfstkleur.

Quercus hemisphaerica

Nauw verwant aan de *Q. nigra* en *Q. phellos* is deze halfwintergroene eik uit Noord-Amerika. Bij ons een forse heester of kleine boom. Loopt rood-bronskleurig uit. Leerachtige, lancetvormige blaadjes.

Quercus ithaburensis

Deze Israëlische eik is de eerst genoemde boom in de bijbel.

Olijfgroene bladeren die een beetje stekelig zijn, blijven tot lang in het najaar zitten.

De eikels kunnen wel tot 10 cm groot worden en zitten verpakt in fraaie bolsters.

Quercus robur 'Pectinata'

Een vorm van een Zomereik met fraai, diep ingesneden blad. De hoogte blijft beperkt tot ongeveer zes meter.

Quercus turneri var. pseudoturneri

Groenblijvende boom. Een kruising tussen de gewone zomereik en de Hulsteik (*Quercus ilex*) afkomstig uit landen rondom de Middellandse zee. Wordt niet hoger dan zes meter. Na de winter stoten de nieuwe bladeren de oude, nog altijd groene bladeren van het vorige jaar af.

Met dank aan J.R.P. van Hoey-Smith

Quercus libani

Quercus petraea 'Purpurea'

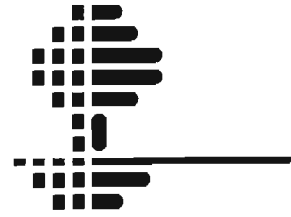
Quercus phellos

Quercus pontica

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

VAN JAARVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: (030) 601 18 80
Fax: (030) 601 23 66
www.boomtotaalzorg.nl

ABL
Bomen- & Landschapverzorging

Onze werkzaamheden bestaan uit:

- Onderhoud en verzorging van laan- en stadshoven
- Boomtechnisch onderzoek, advies en rapportage
- Vellen van bomen d.m.v. klimtechniek en eigen hoogwerker
- Uitbreiden van boomstammen
- Aanleg en onderhoud teplanting en plantsoenen
- Planten en verplanten van bomen in alle maten
- Groeiplaatsverbetering

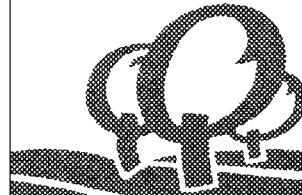
Vestiging Ede
Hoon 2
0713 KR EDE
Tel. 0318 - 614227
Fax. 0318 - 664047

Vestiging Nijverdal
G.J. Plomont 51
7441 EV Nijverdal
Tel. 0548 - 617977
Fax. 0548 - 618112

NAB
Nederlandsche Vereniging voor Bomenverzorging

Afdeling boomverzorging

- snoeien van bomen d.m.v. klimtechnieken en met inzet van 2 eigen hoogwerkers.
- standplaatsverbeteringen d.m.v. aanbrengen bomenzand en beluchtingen/bemestingen onder hoge druk.
- onderzoek en rapportages
- leveranties bomenzand
- boomverplantingen met newmanframe

**VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV**

• oisterwijksebaan 8A • 5056 RD berkel-enschot • tel.: 013- 540 82.00 • fax: 013 - 5408201

Te koop
gevraagd:

**Populieren- en
iepenstammen**

(iepenstammen)
t.b.v. zinkers voor de
visserij-industrie
in Noorwegen

Rondhouthandel-Bomenrooibedrijf

v.d. Horst bv

Rolderstraat 27,
7849 PB De Kiel
Telefoon: 0591 - 382202
Fax: 0591 - 381910,
Autotel. 06 - 50501936

**INVENTARISATIE EN BEHEERSPLANNEN
ONDERZOEK EN ADVIES
BOOMVERPLANTING, VERZORGING, VELLING
GROEIPLAATSVERBETERING**

TRAININGEN

INSTRUCTIES

LEVERING VAN: KLIM- EN VERANKERINGSMATERIALEN, BOOMKOKERS.

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: Vredesteinsestraat 4 - 6665 LG Driel Tel: 026-4722718 Fax: 026-4723823 AutoTel: 06-53752665

Adviseurs groenvoorziening en terreininrichting

SmitsRinsma

Uitvoeringsvoorbereiding
en directievoering, expertises en
groenbeheer, calculaties
en budgetbewaking

Ijsselkade 9a, Zutphen
Postbus 4051, 7200 BB Zutphen
Telefoon (0575) 58 52 20
Fax (0575) 58 52 22

Bomen
stichting

Vrijwilliger gezocht

voor beheer van bibliotheek en archief

De Bomenstichting zoekt voor haar kantoor een vrijwilliger voor het beheer van archieven en het verrichten van allerlei voorkomende werkzaamheden. Enige ervaring met automatiseringsapparatuur is daarvoor vereist.

Woont u in de omgeving van Utrecht en heeft u minimaal één dag per week de tijd, neemt u dan contact op met Frank Moens, telefoon 030-2340778.

Wij bieden een prettige werksfeer op ons kantoor in het centrum van Utrecht.

Bomenkennis

Is uw boomsoortenkennis wel op peil?

oefenen in boomherkenning, groeiplaatseisen
en toepassing via excursies en case studies.

- Loofbomen basis en uitgebreid - juni 2002
- Naaldbomen basis en uitgebreid - april 2002
- Studiedag monumentale Bomen - 6 mei 2002

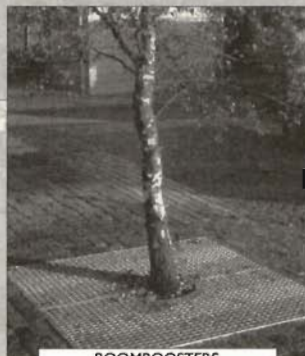
Bomenkennis-Cursussen

Leo Goudzwaard 06-11095105 info@bomenkennis.nl
Duistereweg 18 3911 AK Rhenen tel 0317 - 612482

DE DROOM VAN ELKE BOOM

IMPULSHAMER

BOOMROOSTERS

BOOMBEMESTING

BESCHERMING

I.T.S. LEVERT

BOOMONDERZOEKSAPPARATUUR:

- Impulshamer
- Resistograaf
- Fractometer
- Aanwasboor
- Penetrograaf
- Zuurstofmeter

STANDPLAATSINRICHTING:

- BELUchtingsystemen ®
- VENTIlatiesystemen ®
- Aerial tube ®
- WALU roosters
- Kroonverankering

STANDPLAATSVERBETERING:

- Høkan
- Algihum
- Dendrovorm ®
- Dendromix ®
- Bomenzand

ANTIWORTELFOLIE DENDRO R.B. ®

ALS WORTELSCHERM BIJ:

- verhardingen
- kabel- en leidingsystemen

Bezoek ook onze website: www.ctn-its.nl

I.T.S. - INTERNATIONAL TREE SERVICE

C.T.N. Civiele Techniek Nederland B.V.
Postbus 247
7240 AE Lochem

Tel. 0573-298700
Fax. 0573-257683
E-mail: info@ctn-its.nl

Er is maar één Nationale Bomenbank

COPIJN

Groenekan

sinds
1777

verrassend ontworpen - zorgvuldig gekweekt

- tuinarchitecten -
- boomkwekerij -
- onafhankelijk boomdeskundige
en beëdigd boomtaxateur -

Brochure vormbomen en boomvormen op aanvraag

Copijn • Groenekanseweg 174 • 3737 AK Groenekan

tel. 034621 - 2401 • fax 034621 - 1207

Boomtechnisch advies:
wij bewijzen uw
bomen een dienst!

Bomen zijn onmisbaar in de stedelijke ruimte. Ze zijn niet alleen mooi om te zien, maar ook goed voor het milieu. Gelukkig hebben we nog steeds de monumenten van meer dan honderd jaar oud, die ook in stedelijk gebied de oerkracht van bomen laten zien. Maar door de economische vooruitgang heeft de stadsboom het moeilijk en verdient hij meer dan ooit uw aandacht en bescherming. De Bomendienst van ARCADIS helpt u graag met technische en beleidsmatige adviezen.

Of het nu gaat om verplanten, groeiplaatsverbetering, het bestrijden van ziekten en plagen of regulier onderhoud: Bomendienst bewijst uw bomen graag een dienst.

Wilt u meer weten:
telefoon: (055) 5 999 444
e-mail: bomendienst@arcadis.nl
internet: www.bomendienst.nl

Bomendienst bewijst bomen een dienst

 ARCADIS

Infrastructuur, gebouwen, milieu, communications

Van onze lezers

Donateur op reis - 2

Hoera, een column in Bomennieuws. Het zijn de leukste stukjes uit tijdschriften en ook vaak de meest wijze. Toen ik in het winternummer de column van Douwe van der Heij las over 'Donateur op reis' werd ik enthousiast. Om voor elk nummer een column te schrijven moet je veel esprit, vakkennis en journalistiek in je bloed hebben. Maar over genoemd onderwerp hebben alle bomenstichtingsers wel wat te vertellen. Daar ga ik dan als nummer twee; of zijn anderen me al voor geweest?

Het is al weer 41 jaar geleden (ik ben niet meer zo piep) en ik was nog geen donateur, want de Bomenstichting bestond nog niet, dat we op aantaden van een vriendkunstenaar met vakantie gingen naar Orta San Giulio, een 16e eeuwse plaatsje aan het Lago di Orta in Noord Italië. Voor mij is Orta het mooiste plaatsje in Italië. Eerst Orta zien en dan sterven. Ik ben nooit in Napels geweest. Ik ken het alleen van de enige prentbriefkaart die alle toeristen daar als maar verzenden. De stad met de Vesuvius en op de voorgrond een kanjer van een parasolden. Ik had die boom graag gezien. Zou die er nog staan? Terug naar Orta. Ik kocht er een boekje over de buurt. Daarin las ik, dat in Césara aan de overkant van het meet de oudste boom van Italië stond. Ik daar natuurlijk heen. Als de boom ook uit de 16e eeuw stamde net als het stadhuisje van Orta dan moest het wel een pracht zijn. Aangekomen in dat gat, niets moois aan, vroeg ik aan de eerste de beste autochtoon naar 'alberto grande'. Had ik uit het boekje Italiaans op reis. Schouderophalen en een onverstaanbaar antwoord. Een tweede inboorling aangesproken ook zonder resultaat. Weer een ander oud mannetje vertelde een verhaal, waar ik niets van begreep, alleen ving ik het woord 'morte' op. Na allerlei gebrekkig gevraagd wees hij me de plaats aan waar de boom gestaan had. Een lelijk kaal stukje dorp. Ik nam daar een minuut stilte in acht voor de gevallen reus en fantaseerde hoe mooi de boom wel geweest zou zijn. Jammer dat ik daar niet een paar jaar eerder op vakantie was. Maar toen liep ik nog in het tropisch regenwoud bomen te kappen. Overigens

is dat niet zo erg als milieuactivisten ons willen doen geloven. Wat een geluk dat we met de post congres tout van het IFPRA congres in Turijn in september 2000, een bezoek brachten aan Orta. Ik genoot er weer geweldig van. Einde verhaal maar tijdens een andere vakantie had ik meer geluk.

In de 'Kampioen' las ik dat in Santenay de grootste plataan van Frankrijk zou staan. Santenay is een dorpje dat je nooit op een kaart vindt. Gelukkig stond erbij dat het in de buurt van Beaune was. Ik zoek op de Michelin detailkaart van Beaune en daarop vond ik Santenay, met lettertjes van 1 mm. Om nooit meer terug te vinden, maar een markeerstift doet veel. Wij dus een zomervakantie met een rit langs Santenay. Een lief stil dorpje met 300 inwoners. Nog stiller omdat het juist lunchtijd was en ieder thuis zat aan het déjeuner avec un litre rouge. We vonden een open deur van een slagerij. Het vragen naar de grote boom ging beter dan in Italië. De slager vond het maar een rare vraag maar wees ons de weg naar een kasteeltje, volop in restauratie. Bij de toegangsbrug over de droge slotgracht, stond aan de ene kant een kanjerreuzen plataan en aan de andere kant lagen enorme stamstukken van de juist gevelde tweelingbroer. Jammer, twee zulke reuzen aan de ingang van het kasteel zou prachtig hebben gestaan. Ik moest een heel eind weglopen om de boom in zijn geheel op de foto te krijgen. Mijn vrouw ernaast staat er onherkenbaar klein op. De restaurateurs zeiden dat het kasteel 370 jaar oud was, dus de bomen denkkelijk ook. Ik heb in mijn herinnering een diameter van vier meter en een hoogte van 50 à 60 meter. Een prachtige belevens. Dit bezoek had nog een staartje. Een paar jaar daarna op een post congres tour van de IFPRA in Noord Engeland zaten we ergens te eten en zag ik op de wijnkaart Santenay staan, een droge witte. Natuurlijk direct besteld. Heel lekker, wel prijzig. Nooit meer op een wijnkaart gezien. Zou die wijnakker niet meer bestaan? Ik hoop dat de plataan er nog wel staat in lengte van jaren.

André Raad, Rotterdam

Beste Marjan,

Ik keek wel even op, toen ik je beslissing las, als directeur van de Bomenstichting af te treden. Niettemin begrijp ik je argumenten en wil die graag respecteren. Ik ben blij, dat je in een belangrijke functie aan de Bomenstichting verbonden blijft, en ik hoop ook de komende jaren nog vaak van je grote deskundigheid gebruik te kunnen blijven maken.

Joop Comijs, Velp

Beste Marjan

In het laatste nummer werd gevraagd om een reactie m.b.t. de geringe belangstelling voor de najaarslezing en -excursie. Ik kan mij voorstellen dat de excursie meer deelnemers trekt wanneer de toegangsprijs aanmerkelijk lager is dan het geval was. Want om naast een treinreis ook nog eens fl. 40,- of meer te betalen is voor lang niet iedereen aantrekkelijk. Gewoon je eigen lunchpakket meenemen en dan ter plekke drinken (en soep) betalen. De toegangsprijs kan dan uit geld voor zaalhuur, spreker en gidsen bestaan (en kosten voor de Bomenstichting). Het viel mij trouwens op dat de prijs voor Trompenburg (excursie november 2000 - red.) fl. 15,- was en daar was ook nog een lunchpakket bij. Er waren toen veel mensen.

Norie Vertregt, Ermelo

Beste Bomenstichting,

Met veel belangstelling 'Verzet in Breda' gelezen (winternummer 2001, blz.20). Het verhaal over *Populus suaveolens*, een zeldzame soort. Mijn vraag: hoe maken we deze soort minder zeldzaam? Ik begrijp het belang van deze actie. Ik wil deze soort bij mij wel aanplanten in mijn boomwal, zodat deze populier ook vaste voet in Friesland kan krijgen. Alleen hoe kan ik aan enige stekken komen? Ik heb grond genoeg.

Cor van der Zijl, Wijckel

Schenking van Gispen

Eind vorig jaar ontvingen wij van kantoorinrichter Gispen f 6000,-. In plaats van kerstkaarten besteedt dit bedrijf al enkele jaren het daarvoor bestemde bedrag aan goede doelen. Stichting Das & Boom en de Bomenstichting waren uitverkoren.

Matjan van Elsland nam de cheque in ontvangst. De bijdrage is aangewend voor een nieuwe telefooncentrale.

foto: Nick Gordon

Etagelinde zorgt voor beroering

Het Achterhoekse Zelhem werd, ter ere van haar 1200-jarig bestaan, verrijkt met een prachtige etagelinde. De stichting Plaggen Hendrik presenteerde in december met gepaste trots de vrij forse boom, inclusief een projectplan om de boom ook daadwerkelijk tot (cultuurhistorisch verantwoord) middelpunt van de Zelhemse gemeenschap te laten uitgroeien. Op 21 december werd de boom met bijbehorende ondersteuning, bankjes en bestrating, officieel overgedragen door de stichting aan de gemeenschap.

Helaas mocht de vreugde maar van korte duur zijn. Op 10 januari blijkt de boom door een vandaal geringd te zijn. Hij is ten dode opgeschreven.

Zomaar een asociaal en vervuild type, die vandaal, of zit hier meer achter? Mogelijk is hier iemand bezig geweest met een kruistocht tegen 'heidense afgoderij'?

Etagelindes waren er al in vroeg christe-

Vraagbaak op website

Naar aanleiding van de vele vragen die de Bomenstichting behandelde en behandelt is een vraagbaak geopend die is gekoppeld aan de website. In dit systeem vindt u een overzicht van veel gestelde vragen over boombeheer en -onderhoud, ziekten en plagen en afscheidingskwesties. De vraagbaak is voor iedereen toegankelijk via index of kernwoord. We pretenderen niet volledig te zijn, want dat is ook vrijwel ondoenlijk. Het systeem voorziet ruim in tussentijdse aanpassingen. Treft u het antwoord op uw vraag niet aan en stelt u de vraag per e-mail, dan is het mogelijk dat deze na verloop van tijd is toegevoegd. De verwachting is dat dit vraagbaaksysteem zal bijdragen aan een betere voorlichting van het publiek.

Voor de ontwikkeling van deze vraagbaak ontving de Bomenstichting een bijdrage van het Prins Bernhard Cultuurfonds.

lijke tijden, ze weerspiegelden het wereldbeeld van de mens. De bovenste etage symboliseert de goden, de middelste etage de wereldlijke overheden en de onderste etage belichaamt de gewone mensen. De linde is eeuwenlang geplant als dorpsboom. Er werd (en wordt) onder vergaderd, gefeest en gekust omdat er een beschermende kracht van uit zou gaan. Bovendien zou de linde vruchtbaarheid geven. Allemaal heidense overleveringen. Maar of het christendom anno 2002 hiertegen nog in actie moet komen? Het lijkt onwaarschijnlijk, maar gezien eerdere berichten over acties tegen kerstbomen en de genezende den in Staphorst, opgeëist door een actiegroep tegen afgoderij, mogen we niet uitsluiten dat er fanatici zijn die zich achter een bijna 2000 jaar oud argument verschuilen.

San van der Molen

Grote boomverplanting

Eindhoven - Op zijn landgoed 'De Wielewaal' heeft Frits Philips een fraai arboretum waar bomen uit de hele wereld bijeen zijn gebracht. Ter verfraaiing van een nieuw onderdeel van het Philips concern bij Eindhoven, de High Tech Campus, schonk de oude heer Philips achttien beuken van 40 jaar oud. De bomen werden drie jaar lang voorbereid op deze actie. Arcadis Bomenendienst is verantwoordelijk voor de operatie, die overigens met het verplaatsen van de bomen niet afgelopen is. De nazorg strekt zich nog tot drie jaar na het verplanten uit. De afmetingen van de bomen, twaalf meter hoog en zeven meter breed, maakte vervoer per dieplader noodzakelijk. In de laatste week van november vond dit opmerkelijke transport plaats, onder belangstelling van diverse genodigden en de lokale pers.

Storm beslist over einde oude es

'S-GRAVENDEEL - Tijdens een winterstorm sneuvelde in december de meest karakteristieke boom uit de Hoekse Waard. De oude es in de polder Bonaventura tussen Strijen en 's-Gravendeel kwam vorig jaar al niet meer in blad en uiteindelijk besliste de wind over zijn lot. De stam en kroon werden geschat op ruim anderhalve eeuw oud en mogelijk was de stamvoet nog twee eeuwen ouder. De boom werd de afgelopen eeuw door vele kunstenaars en fotografen geportretteerd.

Plataan, boom van het jaar

OMMEN - De Hanzestad Ommen was dit jaar uitverkoren voor het planten van de eerste boom in het kader van de actie van 'Boom van het jaar'. Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, mevrouw Geke Faber, plantte een plataan (*Platanus x acerifolia*) die was aangeboden door de Nederlandse Boomkwekerijsector.

Linde en iep gingen de plataan voor als 'Boom van het Jaar'.

Heilige Ficus

De heer Derks stuurde bovenstaande foto die hij maakte tijdens zijn reis door China.

In het Banyan-park bij Yangshuo staat deze Banyan, een 600 jaar oude Ficus (*Ficus benghalensis*), met luchtwortels die revens als steun voor de takken dienen. De boom is zeventien meter hoog en heeft een kroondoorsnede van tachtig meter.

Het is heilige boom voor de Boeddhisten en een symbool voor vruchtbaarheid. Jaarlijks wordt onder de kroon een huwelijksmarkt gehouden.

Máxima en Alexanderbomen

In februari heeft de Bomenstichting alle gemeenten aangeschreven met de vraag of er bomen zijn aangeplant ter nagedachtenis aan het Koninklijk huwelijk. Deze actie is ondernomen om de categorie 'Herdenkingsbomen' in het Landelijk Register van Monumentale Bomen aan te vullen. In deze categorie zijn bomen opgenomen, geplant ter gelegenheid van bijzondere nationale gebeurtenissen, waaronder die in het Koninklijk Huis.

Boompje voor het bloeden?

De stichting FACE (Forests Absorbing Carbon dioxide Emission) heeft samen met 'Trees for Travel' een nieuwe actie ondernomen. Luchtreizigers kunnen nu een gebaar maken tegen de milieubelasting door de CO₂-uitstoot van hun vliegreis 'af te kopen'. Sinds januari verkoopt Trees for Travel 'klimaatcertificaten', waarmee over de hele wereld bomen worden aangeplant. Het idee is dat de jonge bomen in hun groei CO₂ vastleggen en zuurstof afgeven, zodat de extra uitstoot van CO₂ door de vliegreizen gecompenseerd wordt. Een klimaatcertificaat kost ongeveer € 14,-.

Minister Pronk van VROM koopt voor alle reizen van zijn medewerkers klimaatcertificaten in. Helaas voor de bomen bij Onderbanken (Limburg) heeft de minister ook wel eens een andere pet op: deze bomen moeten volgens de minister wijken omdat ze het voor vliegtuigen van de nabijgelegen NAVO basis Geilenkirchen onmogelijk maken om met een volle tank op te stijgen. Het lijkt er dan toch wel erg op dat het kopen van klimaatcertificaten door Pronk alleen maar een boompje voor het bloeden is!

San van der Molen

Uitslag puzzel

We ontvingen een aardige hoeveelheid inzendingen met de uitkomst van de doorloper in het vorige nummer. Uit de goede inzendingen werden drie mensen geloot die de eer kregen van prijswinnaar en de daarbij horende felicitaties en prijs inmiddels toegestuurd hebben gekregen, te weten een album van Suske en Wiske: De Boze Boomzalver.

Het zijn mw. M. van der Kuijp, Amsterdam; mw. E. Wannee, Rozendaal en mw. van Schaik, Zeist.

De volgende boomnamen moesten worden gevonden.

Horizontaal: esdoorn en eik, acacia, lariks, hulst, den, berk, abeel, iep en meelbes.

Verticaal: esp en moerbeï, spar en kwee, linde, beuk, noot, appel, olm, wilg, kastanje en es.

DENDRINA

"Bent u altijd zo zuur?" zo vroeg een lezer van Bomennieuws onlangs aan Dendrina.

"Dat valt wel mee," aldus haar reactie, "en laat die lezer beseffen dat het ook niet mijn schuld is dat mijn man Knuppel heet.

Ditmaal toon ik trouwens niets dan moois: de twee bruine beuken aan weerszijden van het middeleeuwse Noorse staaferkje in Hopperstad. Tezamen een magnifiek gebouwd en gegroeid monument vormend.

Dendrina E. Knuppel-In 't Hoenderhok

Noorse staaferkje in Hopperstad.

Boeken

De man die bomen plantte

Jean Giono
ill.: Martin Kers
uitg.: Jan van Arkel
17 x 23 cm
ISBN 9062244491
€ 14,95

Geen nieuw boek, maar een aanpassing aan de tijd voor wat betreft de vormgeving.

Het beroemde, inmiddels vijftig jaar oude verhaal van Jean Giono is door uitgeverij Van Arkel in een nieuw jasje gestoken en de fraaie etsen die in de eerste druk (1988) stonden zijn vervangen door prachtige kleurenfoto's van Martin Kers. Als bomenliefhebber moet je het boek gelezen hebben en het in de kast hebben staan. Er valt verder weinig aan toe te voegen, behalve dat het zo prachtig de doelstelling van de Bomenstichting verduidelijkt.

Het verhaal over de boer Elzéard Bouffier speelt zich af in een verlaten streek van de Provence waar de natuur door de mens is vernietigd. Elzéard heeft vrouw en zoon verloren en leidt een eenzaam bestaan als herder in een vrijwel verlaten vallei. Hij heeft zich ten doel gesteld de dorre streek weer tot leven te wekken door elke dag honderd eikels te zaaien. De geschiedenis wordt verteld door een voorbijganger (Jean Giono) die in contact komt met de man nadat hij tien jaar daarvoor begonnen was met zijn plantwerk. Giono keert jaarlijks terug naar de vallei en ziet de resultaten van de inspanning van Bouffier en het effect van de aanplant op de streek. Geleidelijk komt de vallei tot leven met dieren, de mensen keren terug, bouwen een bestaan op als boer en leven er in harmonie.

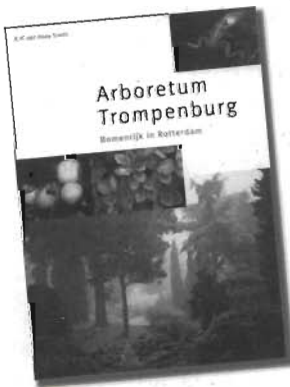
Frank Moens

Arboretum Trompenburg

J.R.P. van Hoey Smith
208 blz., meer dan 500 kleurenfoto's
uitg.: Stichting Bevordering van
Volkskracht, Rotterdam
Te verkrijgen bij de boekhandel of
bij het Arboretum zelf
ISBN 90 806543 1 0
€ 15,- (excl. verzendkosten)

Evenals het vorige boek ook niet nieuw. In 1984 verscheen de eerste editie van een beschrijving van Arboretum Trompenburg in Rotterdam. Inhoudelijk is het boek herzien, want een bomencollectie is immers geen statisch geheel. De vormgeving werd gemoderniseerd, waardoor ook deze herziene uitgave weer een lust voor het oog is. Schitterende kleurenillustraties maken het boek bijzonder en ze tonen bomen en heesters op hun mooist. Dus liefhebbers, aarzelt niet en schaf dit boek aan. Voor de zeer schappelijke prijs van € 15,- hoeft u het niet te laten.

Van Hoey Smith, grondlegger van de huidige collectie en voormalig beheerder, beschrijft zowel de historie als het heden van het arboretum. Hij doet dit aan de hand van delen van de plattegrond van het arboretum waardoor de lezer een goed beeld krijgt van de verschillende sferen. Deze indeling is minder handig voor degenen die graag een chronologisch overzicht zouden willen hebben van alle eiken of alle Rhododendrons die het park rijk is. Van Hoey Smith vangt dit op door een beschrijving te geven van enkele collecties, maar beperkt zich daar naar mijn gevoel teveel in. In ieder geval geeft de index wel een redelijke opsomming en de liefhebber kan zijn hart ophalen aan bijvoorbeeld 20 verschillende soorten hulst, of ruim 100 soorten eiken of - en dat mag u dit voorjaar niet missen - 230 Rhododendron-soorten. In deze aantallen zijn de cultuurvariëteiten nog niet inbegrepen.

Frank Moens

Tree Doctor

Zelf herkennen van ziekten en plagen van bomen
cd-rom
uitg. voor Nederland: Alterra, Wageningen
Te bestellen door contact op te nemen met het team
Communicatie van Alterra
tel. 0317-477766
prijs: € 75,-

In de kringen van boomdeskundigen gonsde het al enige tijd dat deze cd-rom zou verschijnen. Eind vorig jaar was het zover en ik moet zeggen dat ik aangehaast verrast was over het resultaat. Tree Doctor is in vier talen (Engels, Duits, Italiaans en Nederlands) te gebruiken en tot stand gekomen met financiële steun van de Europese Commissie.

Tree Doctor helpt boombeheerders zelf een diagnose te stellen van een aange-troffen aantasting. In totaal zijn van 196 boomsoorten (van 49 geslachten) allerlei ziektebeelden vrij eenvoudig te determineren, evenals gebreksverschijnselen, insectenaantastingen (242), de meest voorkomende schimmels en diverse abiotische factoren.

Na het starten van de CD krijgt de gebruiker de taalkeuze voorgelegd. Uitleg over volgende stappen ontbreekt, maar met wat experimenteren lukt het daarna vrij eenvoudig. Zowel de wetenschappelijke als de naam in de gekozen taal zijn te gebruiken. Na een boomsoort gekozen te hebben gaat de keuze van de uiteindelijke diagnose voornamelijk via eenvoudige symbolen en tekeningen. Het is een goed werkend systeem en je belandt na wat muisklikken bij de aantasting of het ziektebeeld. Daarover wordt vervolgens de nodige informatie verstrekt en als bestrijding mogelijk is of zinvol, dan wordt dit genoemd. Chemische bestrijdingsmiddelen zijn bewust niet opgenomen. Een keuze die vanuit milieuoogpunt meer dan logisch is.

Deze cd-rom buit de mogelijkheden van een cd presentatie goed uit. Wat mij betreft hulde voor dit product, dat zeker zijn weg zal vinden naar de boombeheerder, zowel in de professionele als particuliere sector.

Frank Moens

Bomennieuws

27e jaargang, nummer 1, lente 2002
ISSN 0166-784 X
Een uitgave van de Bomenstichting te
Utrecht

*Beschermvrouwe
Hare Majesteit de Koningin*

Verschijnt 4 X per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie:
Marjan van Elsland
Douwe van der Heij
Maartje Nelemans
Aart de Veer

Eindredactie:
Florentine van Eeghen

Hoofredactie:
Frank Moens

Vormgeving:
Frank Moens

Aan dit nummer werkten mee:
Karljin Heger,
Kok van Herk, San van der Molen, ,
Helène van der Poel

Redactieadres:
Bomenstichting,
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
tel (030) 234 07 78, fax (030) 231 03 31
e-mail: bomenstichting@worldmail.nl
www.bomenstichting.nl
postbank 2108755

Wilt u een artikel insturen, vraagt u dan
eerst de richtlijnen en de mogelijke omvang
op bij de hoofdredacteur.
De redactie beslist over de plaatsing.

Advertentie-exploitatie:
Bomenstichting, t.a.v. Frank Moens

Druk:
Van den Berg's Drukkerij - Maarn

Overname van artikelen en berichten na
overleg met de redactie.

Gedrukt op Reviva offset 100 grams.

Bomennieuws is voor donateurs van de
Bomenstichting gratis.

Donateur wordt u voor:

€ 20,- per jaar, 65+ € 17,50 per jaar.
Bomenvriend voor het leven € 500,-.

Doelstelling Bomenstichting
Onder het motto
'Bomen zijn buitengewoon'
werkt de Bomenstichting aan haar doel:
de zorg en het respect voor bomen te bevorderen.

Bestuur van de Bomenstichting
ir. H.R.F. Schotanus (voorzitter)
mw. ir. M. van Elsland (secretaris)
mw.dr.s. S.E.C.O. Goertz (penningmeester)
C.J.M. Denneman
ir. H.M. Heijbroek
ir. W.J.M. Langeveld
M. de Winter

maart

t/m 17

'de boom dat ben ik'

Beeldend kunstenaar Johanneke
Sanders exposeert met grote en kleine
schilderijen en etsen van bomen, bossen
en boomachtige mensen. Zij schildert
bomen, niet zozeer hoe ze er realistisch
uitzien, doch wat ze voor haar beteke-
nen. Meestal geeft zij alleen een stuk
stam met enkele zijtakken weer.

Galerie 'Het Craentgen',
Lichte Gaard 3, Utrecht (bij de Dom).
Open do. t/m zo. van 13.00-18.00 uur

26 en 27

Cursus Boomtaxatie: theorie en praktijk
Aan bod komt boomschade en de bere-
kening ervan, taxatiemethoden, uitvoe-
ring schadetaxaties.

Organisatie: N.O.C.B. boomtechnisch
adviesbureau

Inlichtingen of aanmelden: 026-
3117550 zie ook www.nocb.nl

april

13

Arbor-day

Grootscheepse bomenwerkdag in het
kader van het 20-jarig bestaan van de
Kring Praktiserende Boomverzorgers.
Op het terrein van srichting Geestelijke
GezondheidsZorg Drenthe, op loopaf-
stand van NS-station Assen, worden
demonstraties gegeven van het totale
scala aan werkzaamheden van de
moderne boomverzorger. De demon-
straties dragen tevens bij aan het onder-
houd van de bomen op het 55 ha grote
terrein. Open: van 10.00-16.00 uur
Gratis toegang

Inlichtingen: secretariaat KPB 036-
5384112 of 0591-512707

20 april t/m 20 mei

Eén boom

Kunstproject waarbij alle bladeren van
één middelgrote plataan worden
getoond.

Jeanette Blonk droogde alle ca. 3500
bladeren van een jonge plataan en ver-
werkte deze op grote vellen papier tot
een uniek geheel.

Plaats: Naturalis te Leiden, galerie Het
Pesthuis. Open: 10.00-18.00

Inlichtingen: 071-5687600

mei

6

Studiedag Monumentale Bomen

Wat zijn monumentale bomen en hoe
zorgen we voor een betere bescherming?
Presentaties van de specialisten over
gemeentelijk bomenbeleid, Bomen-
fonds, juridische bescherming van
monumentale bomen, groeiplaatseisen
van oude bomen en alles over recent
ontdekte bomen van meer dan duizend
jaar oud en excursies.

Sprekers: Marjan van Elsland, Bert
Maes, Bas Visser en Els Couenberg.
Aanvang 09.00 uur in De Watermolen,
Park Sonsbeek te Arnhem. Prijs: € 57,-
Inlichtingen: Bomenkennis-Cursussen,
tel. 0317-612482 / 06-11095105.
info@bomenkennis.nl

17 en 18

Wat bedreigt een boom?

Viering van het 20-jarig bestaan van de
KPB in de Keukenhof met een twee-
daags symposium. Aan welke bedreigin-
gen staan bomen bloot en dan niet
alleen de natuurlijke zaken zoals schim-
mels. Maar vooral ook de menselijke
invloed is van belang op het voortbe-
staan van bomen.

Tijdens beide dagen vinden ook de
nationale klimwedstrijden plaats.

Inlichtingen: secretariaat KPB
036-5384112 of kpb.isa@dutch.nl

25

Donateursdag Bomenstichting

Bezoek aan kasteel Weldam en Lowland
Garden in Diepenheim (Ov.) en een
lezing van dr Lucia Albers, deskundige
op het gebied van de historie van land-
goederen. Zij spreekt over de geschiede-
nis van Weldam en andere landgoederen
in de omgeving.

Inlichtingen: 030-2340778.

Rectificatie

In het boekje 'Nuttige adressen voor
boombeheerders' 2001-2002 is een
fout geslopen in het adres van Tree
Care Boomverzorging. Het juiste adres
is Dorpstraat 112 in De Wijk.
Tel.: 06-13474452.

Rijp & Groen

De ambassadeur filosofeert

In deze Rijp & Groen staan weer een paar gefrustreerde stukjes over wat er in bomenland allemaal misgaat. Ik maak me kwaad over iedere boom die onnodig verdwijnt, maar dat helpt niet; ik word er alleen maar zelf moe van. In de kerstvakantie las ik 'Luna's erfenis' van Julia Hill en ik bekeek een documentaire over deze jonge vrouw, die een stuk oud Californisch bos uit de handen van de houtindustrie heeft gered door twee jaar in de hoogste boom (Luna) door te brengen. Twee jaar, ononderbroken, in weer en wind! Wat een lef, wat een doortzettingvermogen. Ze heeft niet alleen dat stukje bos gered, maar door alle publiciteit eromheen ook veel mensen bewust gemaakt van de gevaarlijke rooibouw op bossen in de hele wereld. Natuurlijk heeft ze ook mensen tegen zich in het harnas gejaagd. Die noemen haar fanatiek en verwijten haar dat ze hun broodwinning bedreigt. Maar ze bereikt dingen die wij bij de Bomenstichting niet voor elkaar krijgen. Zal ik dan als kersverse ambassadeur van de Bomenstichting maar in de plataan van Bergen Op Zoom klimmen, die door bouwplannen wordt bedreigd? Ik zie het al helemaal voor me, maar ik vrees dat ik binnen een maand zou worden afgevoerd naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis. Wat zeg ik? Binnen een wéék, tenzij het hartje zomer zou zijn! Dit is meer iets voor jonge idealisten. Deze oude idealist gaat toch maar gewoon door met de dingen die ze vanaf de grond kan doen: praten en schrijven over bomen. Dat helpt ook, al gaat het veel langzamer. Ik moet alleen afleren om me zo boos te maken. Misschien helpt het als ik me realiseer dat de natuur zich toch niet laat kisten. Want als ik nu, eind januari, naar buiten kijk zie ik de eerste sneeuwkllokjes en botanische krokussen alweer bloeien. En al zou het hierna nog een paar weken hartje winter worden, dan nog overleven ze het prima. Ook bomen hebben mechanismen, waarmee ze uiteindelijk zelfs de mensheid zouden kunnen overleven. Dus...kunnen we bij de Bomenstichting net zo goed massaal met pensioen? Nou nee!

De laatste groene ambtenaren

Op een nieuwjaarsreceptie van 'groene' ambtenaren en bedrijven ben ik met een bloknotje in de aanslag naar enkele mensen gestapt, waarvan ik wist dat ze gemeentelijk 'groenhoofd' waren geweest en daar een opleiding voor hadden gevolgd. Mijn vraag was, welke functie ze nu hebben. Ik verwachtte eigenlijk niet dat de termen beplantingen, plantsoenen of groen nog zouden voorkomen, want het is bekend

dat in de ambtelijke top van gemeenten weinig technische specialisten meer werken, op welk vakgebied dan ook. Ik verwachtte dus nietszeggende titels zoals sectorhoofd stadsbeheer. Het viel nog aardig mee. Ze waren respectievelijk: hoofd van de afdeling groen(voorzieningen) (3x), teamleider groenvoorzieningen, hoofd groen en milieu, directeur sector stadsbeheer (toch één!), directeur gemeentewerken, hoofd afdeling openbare werken, teammanager beleid en advies. En alle negen hadden ze nog bemoeienis met het groen, ook al waren er bij de meesten alweer nieuwe reorganisaties op komst. Toen ik daarover mijn verbazing toonde, zei één van hen vriendelijk: "Marjan, we zijn de laatsten der Mohikanen, die op deze 'groene' receptie komen om oude bekenden te zien. Je ziet toch hoe weinig het er nog maar zijn". Hij had gelijk. De tiende die ik ondervroeg was vorig jaar met VUT gegaan als hoofd Groen. Hij wist te vertellen dat zijn gemeente geen opvolger voor hem zal benoemen. De hoofden Groen sterven uit.

Bomen in de politiek

Het leek ons een goed idee om met de verkiezingen in het vooruitzicht eens te kijken wat de politieke partijen over bomen te vertellen hebben. Redactielid Maartje Nelemans dook in de verkiezingsprogramma's van de landelijke partijen en kwam met de teleurstellende mededeling, dat het woord boom daar niet in voorkomt. Het woord natuur natuurlijk wel, milieu en groen ook, maar daarover zijn ze het allemaal wel zo'n beetje eens: de verstedelijking mag niet ten koste gaan van de natuur, en er moet vooral meer groen in en om de steden komen, vinden ze allemaal, bla bla bla. Wat bomen en natuur betreft kunnen we dus geen stemadvies geven voor de tweede kamerverkiezingen. U kunt voor de gemeenteraadsverkiezingen natuurlijk wel eens de programma's van de betreffende partijen nalezen, want bomen zijn tenslotte een typisch gemeentelijke verantwoordelijkheid, die door sommige partijen wel wordt opgepakt. We zouden het op prijs stellen als u ons partijprogramma's wilt sturen die bomen als onderwerp hebben.

Marjan van Ehlend

